

Zygmunt KUKUŁA *

GOSPODARCZY CHARAKTER NIEKTÓRYCH PRZESTĘPSTW PRZECIWKO MIENIU

Streszczenie

Publikacja dotyczy oceny niektórych przestępstw przeciwko mieniu, zamieszczonych w rozdziale XXXV kodeksu karnego, w kontekście ich związku z ochroną obrotu gospodarczego sensu largo. Zwrócono uwagę na konieczność uszczelnienia skuteczności tej ochrony przepisami, których podstawowym zadaniem jest ochrona mienia, niezależnie od zakresu przedmiotowego tej ochrony. Wybrano kilka przepisów, które najpełniej realizują ochronę majątkowych interesów podmiotów gospodarczych przedsiębiorstw. Wskazano przesłanki przemawiające za uznaniem tych przepisów, jako mających istotny związek z obrotem gospodarczym.

Słowa kluczowe: przestępstwo gospodarcze, ochrona mienia, oszustwo, obrót gospodarczy, kradzież

Wstęp

W dyskusjach nad prawem karnym gospodarczym i przestępczością gospodarczą, problematyka przestępstw skierowanych przeciwko mieniu pozostających w pewnym związku z obrotem gospodarczym, jak dotąd pozostawała na uboczu. Przepisy rozdziału XXXV kodeksu karnego noszącego nazwę „Przestępstwa przeciwko mieniu”, umieszczone zostały bezpośrednio przed rozdziałem obejmującym przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu. Bezpośrednie sąsiedztwo obydwu rozdziałów nie prowadzi jednak samo w sobie do uzasadnionego przekonania, o gospodarczym charakterze przynajmniej części przestępstw przeciwko mieniu. Należy więc uwzględnić przedmiot ochrony każdego z przepisów rozdziału XXXVI aby znaleźć te elementy, które potwierdzą ten związek z obrotem gospodarczym. Zależności te muszą być na tyle istotne ażeby wykazać wpływ danego przepisu karnego na wzmocnienie bądź uszczelnienie ochrony szeroko pojmowanego obrotu

* Zygmunt Kukuła, doktor nauk prawnych, funkcjonariusz III Komisariatu Policji w Bielsku-Białej.

gospodarczego. Nie można tracić z pola widzenia najważniejszej przesłanki tj. zarobkowego charakteru działalności, która opiera się na składnikach majątkowych. Tak więc ochrona szeroko rozumianego majątku przedsiębiorcy przed bezprawnymi uszczupleniami jest podstawowym zadaniem prawa karnego, niezależnie od miejsca położenia i nazwy wykorzystywanych do tego celu przepisów. Można śmiało powiedzieć, że przepisy zabezpieczające mienie przed różnymi formami zamachu, w sposób bezpośredni zabezpieczają także obrót gospodarczy, który oparty jest na transakcjach z wykorzystaniem mienia pod wszelką postacią.

Spośród ogółu przepisów funkcjonujących w strukturze rozdziału XXXV k.k. zwrócono uwagę na te, których związek z obrotem gospodarczym został w istotnym stopniu potwierdzony doświadczeniami wyniesionymi z praktyki, opiniami judykatury i doktryny. Opierając się na tych założeniach uznano, że wśród przestępstw przeciwko mieniu, związek z obrotem gospodarczym posiadają w różnym stopniu: przepisy typizujące kradzież zwykłą oraz kradzież energii (art. 278 § 1 i 5), wymuszenie rozbójnicze (art. 282), przywłaszczenie (art. 284), oszustwo klasyczne (art. 286 § 1) i oszustwo komputerowe (art. 287). Jak wiadomo przestępstwa przeciwko mieniu, funkcjonujące w strukturze kodeksu karnego, stanowią odrębny przedmiot ochrony, toteż dla celu niniejszego opracowania należy przedstawić sposób definiowania przestępstwa gospodarczego, aby w drodze porównań i analiz uzasadnić związek przedmiotu ochrony wybranych przepisów z ochroną obrotu gospodarczego, a w konsekwencji gospodarczy charakter przepisu.

1. Obrót gospodarczy jako element łączący przestępstwa gospodarcze i przeciwko mieniu

W kontekście normatywnym związek obrotu gospodarczego z prawem karnym materialnym potwierdzony został w ustawie z 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego¹. Tym sposobem przywrócono do prawa karnego część przepisów odnoszących się do tej sfery, obowiązujących w kodeksie karnym z 1932 r., zmieniono dotychczas obowiązujące, a także ustanowiono nowe ich rodzaje. Wszystkie tworzą one teraz podstawowe rodzaje przestępstw gospodarczych, przy czym nie należy zapominać, że wiele innych ustaw zawiera również w swoim składzie przepisy karne, penalizujące karalne

¹ Dz. U. nr 126, poz. 615 z 1994 r.

zachowania w odniesieniu do wybranych gałęzi obrotu gospodarczego. Kolejny raz nazwa „obróć gospodarczy”, pojawiła się we wspomnianym rozdziale XXXVI k.k. Zarówno w prawie karnym jak i pozostałych regulacjach ustawowych, mamy do czynienia z brakiem definicji obrotu gospodarczego, w którego miejsce często używa się zamiennika pod nazwą „działalności gospodarczej”. Jej definicja znalazła się w art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej², wyjaśniając, że jest to zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa jak też poszukiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa, wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły. Warte zaznaczenia jest to, że zarobkowy charakter działalności kojarzy się z jego odpłatnością, nie zaś z faktycznym osiągnięciem zysku. W jednym z orzeczeń SN wyraził opinię, że kryterium dochodowości nie jest konieczną cechą definiującą działalność gospodarczą³.

W doktrynie prawa karnego ustalenie granic dla zakresu znaczeniowego obrotu gospodarczego zawartego w rozdziale XXXVI k.k., tworzy jedno z bardziej złożonych zagadnień przy omawianiu przestępczości gospodarczej⁴. W zdecydowanej części przedstawiciele nauki akceptują stanowisko, że rozdział XXXVI k.k. gromadzi przepisy kryminalizujące przestępstwa gospodarcze, a więc czyny zabronione które tam umieszczono wymierzone są w prawidłowe funkcjonowanie obrotu gospodarczego⁵. Jednak można też napotkać opinie, że niezależnie od nazwy dobra prawnego wymienionego w tytule danego rozdziału kodeksu, poszczególne typy przepisów mogą chronić także inne dobra prawne, których nie da się odczytać wprost z treści tytułu⁶. Tym sposobem nie można pozbawić słuszności założenia, w świetle którego do przestępstw o charakterze gospodarczym po spełnieniu pewnych warunków, zaliczyć możemy również niektóre przestępstwa przeciwko mieniu.

² Dz. U. nr 172 poz. 1807 z 2004 r., z późn. zm.

³ Uchwała SN z 30. 11. 1992 r., III CZP 134/92, OSNCP 1993, nr 5, poz. 79.

⁴ S. Żółtek, *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Warszawa 2009, s. 147 i n.

⁵ R. Zawłocki, *Prawo karne gospodarcze*. Warszawa 2005, s. 58; J. Skorupka, *Prawo karne gospodarcze. Zarys wykładu*, Warszawa 2005, s. 15; O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, Toruń 1997, s. 9; K. Stępień, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, Toruń 2001, s. 13.

⁶ K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1997, s. 147; R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Sopot 2007, s. 124.

Nie tak dawno SN podjął próbę dokładniejszego określenia samej nazwy „obróć gospodarczy”. W treści postanowienia przyznano, że „pojęcie obrotu gospodarczego należy rozumieć szeroko, jako obrotu zarówno uczestników profesjonalnych, jak i nieprofesjonalnych, gdyż nie ma szczególnych powodów aby rozumienie tego pojęcia ograniczać”⁷. Istota orzeczenia tworzy pewien wyłom w dotychczasowym podejściu i prowadzi wprost do „rozhermetyzowania” nazwy „obróć gospodarczy”, kojarzonej w kodeksie karnym właściwie tylko z przepisami rozdziału XXXVI. W sposób pośredni otwiera to drogę do przypisania innym przepisom kodeksu, jeśli już nie samego gospodarczego charakteru, to na pewno związku z działalnością gospodarczą. Skoro ktoś może wyrządzić szkodę majątkową, chociażby dopuszczając się przywłaszczenia przedmiotu umowy kredytowej, czy popełniając klasyczne oszustwo sam nie będąc przedsiębiorcą (np. konsumentem), to rzeczywistą stratę poniesie podmiot uczestniczący profesjonalnie w obrocie gospodarczym, a więc tym samym jego czyn pozostanie w funkcjonalnym i istotnym związku z tym właśnie obrotem.

2. Pojęcie przestępstwa gospodarczego

W nauce prawa karnego egzystują różne określenia przestępstwa gospodarczego, a jak dotąd nie wypracowano jednolitej definicji i pewnie długo jeszcze nie będzie to możliwe. Trudności te biorą się ze złożonej materii podlegającej różnym ocenom na przestrzeni czasu. W zależności od aktualnego systemu gospodarczego i politycznego, tworzono zakres znaczeniowy pojęcia przestępstwa gospodarczego. Nie sposób wymienić i odnieść się do wszystkich zaprezentowanych stanowisk w tym względzie, z konieczności więc uwzględniając temat i ramy opracowania, zdecydowano odnieść się do niektórych tylko poglądów.

E. Zimmerli przyjął, że przestępstwami gospodarczymi są czyny karalne, naruszające interesy prawne, chronione przepisami o obrocie gospodarczym i zarządzaniu publicznymi dobrami majątkowymi⁸. Przedstawiane równolegle oraz w okresie późniejszym próby opisu przestępstwa gospodarczego, koncentrowały się wokół dokładnego ujęcia przedmiotu ochrony. Ten szczególnie przedmiot przyczynił się do tworzenia podziału, wyróżniającego przestępstwa gospodarcze

⁷ Postanowienie SN z 26. 09. 2012 r., II KK 234/12, Lex nr 4002260.

⁸ O. Górniok, *Koncepcja przestępstw gospodarczych w doktrynie niemieckiej a polityka kryminalna*, Państwo i Prawo 1993, nr 1, s. 63.

i pozostałe zwane również pospolitymi. Wspomniany podział nie oddawał w pełni istoty definiowanej rzeczywistości, stąd niezbędne stawało się uznanie szczególnego przedmiotu ochrony, jako jednej z kilku przesłanek decydujących o włączeniu danego przypadku w zakres pojęciowy przestępstwa gospodarczego. Obrót gospodarczy był dostrzegany jako szczególny przedmiot ochrony, pozwalający uznać konkretny czyn za przestępstwo gospodarcze. Jednakże w obrocie tym oprócz zawodowych uczestników udział biorą też podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej oraz liczna rzesza konsumentów tak naprawdę będących anonimowymi uczestnikami. Wszyscy oni razem, teoretycznie, mogą dopuścić się zamachów na prawidłowe i uczciwe relacje w tym obszarze. Należy więc szerzej pojmować nazwę przestępstwa gospodarczego.

O. Górniok za przestępstwa gospodarcze uznaje czyny karalne, godzące w ponadindywidualne dobra w sferze życia gospodarczego lub zagrażające im, polegające na naruszaniu zaufania związanego z pozycją sprawcy lub instytucją życia gospodarczego, grożące utratą zaufania społecznego do systemu gospodarczego lub jego podstawowych instytucji⁹.

Na szczególną uwagę w świetle powyższej definicji zasługuje dwuzakresowa koncepcja definicji przestępstw gospodarczych, autorstwa K. Tiedemanna. Do wąskiej grupy włączył on zachowania gospodarcze, które szkodzą lub zagrażają ponadindywidualnym dobrom w sferze gospodarowania (nieuczciwa konkurencja, przestępstwa podatkowe, celne, lichwa, oszustwa gospodarcze, sprzeniewierzenia na szkodę instytucji życia gospodarczego). Z kolei do szeroko rozumianych przestępstw gospodarczych zaliczył także liczne przestępstwa majątkowe na szkodę jednostek, jeśli nabierają one charakteru działań masowych, dlatego, że ze względu na swój zasięg są w stanie oddziaływać negatywnie także na ponadindywidualne interesy gospodarcze (np. przestępstwa na szkodę wierzycieli)¹⁰.

W sposób zbliżony podchodzi do tego problemu M. Delmas-Marty, skłaniając się w kierunku akceptacji dwuzakresowej definicji

⁹ O. Górniok, *Przestępczość gospodarcze i jej zwalczanie*, Warszawa 1994, s. 57-58.

¹⁰ K. Tiedemann, *Erscheinungsformen der Wirtschaftskriminalität Und Möglichkeiten ihrer Strafrechtlichen Bekämpfung* [w:] *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1976, Z-1, t.88.

przestępstwa gospodarczego¹¹. Jej stanowisko pozwala na uznanie za przestępstwa gospodarcze zamachy na porządek finansowy, ekonomiczno-społeczny oraz na poziom życia danego społeczeństwa. Z drugiej strony należy do nich włączyć zamachy na własność, zaufanie publiczne, a nawet nietykalność cielesną jednostki, jeśli ich sprawcy działają jako członkowie załogi przedsiębiorstw dla korzyści przedsiębiorców lub własnej, a ich zachowania mają postać decyzji istotnych dla przedsiębiorstwa.

Prezentowane opinie przyczyniły się do rozszerzenia granic definiujących przestępstwa gospodarcze, poza ich kodeksowe normatywne ujęcie, w rozdziałach noszących tytuł przestępstwa gospodarcze, a obecnie w rozdziale XXXVI, H. Pracki oprócz przepisów chroniących obrót gospodarczy zalicza do nich te, które w tym rozdziale nie zostały wymienione¹². W opinii A. Siemaszki, niektóre przestępstwa powinny być potraktowane jako gospodarcze jedynie wtedy, gdy powodują znaczne straty lub grożą ich powstaniem, ich popełnienie wymaga od sprawców posiadania specjalistycznej wiedzy w prowadzeniu interesów, bądź popełnione zostały przez prowadzących interesy w ramach wykonywania zawodu lub pełnienia funkcji¹³.

W sposób zbieżny z tezą stawianą w niniejszym opracowaniu pozostaje pogląd, według którego nie negując podstaw prawidłowego obrotu gospodarczego jako zasadniczego przedmiotu ochrony, spotykamy się również z przestępstwami o charakterze gospodarczym, do których obrót ten w istotnym stopniu się odnosi. Składają się na to także inne czyny, których głównym przedmiotem ochrony nie jest obrót gospodarczy, ale które pośrednio w obrót ten uderzają, jako przykład podając przestępstwa przeciwko mieniu pod postacią kradzieży, sprzeniewierzenia oraz w innych formach, którym przyświeca zamiar uzyskania przez sprawcę określonych korzyści majątkowych, jak chociażby wymuszenie zwrotu wierzytelności oraz przestępstwa z kodeksu karnego skarbowego¹⁴.

¹¹ M. Delmas-Marty, *Droit penal affaires. Partie General. Politique penal*, Universitaires de France, Paryż 1973.

¹² H. Pracki, *Przestępstwa gospodarcze w nowym kodeksie karnym [w:] Nowa kodyfikacja karna, Krótkie komentarze. Z 15*, Warszawa 1998, s. 131 i n.

¹³ A. Siemaszko, *Przestępczość gospodarcza – doświadczenia europejskie i amerykańskie*, Warszawa 1991, s. 13.

¹⁴ R. Zawłocki, *Podstawy odpowiedzialności karnej za przestępstwa gospodarcze*, Warszawa 2004, s. 55 i n.

Przedstawione argumenty dają w mojej ocenie wystarczające podstawy do przyjęcia założenia, w myśl którego przestępstwa przeciwko mieniu, przynajmniej niektóre, wykazują gospodarczy charakter albowiem zamachy na własność oraz na powiązane z tym interesy majątkowe podmiotów, zdolne są do wywarcia negatywnego wpływu na podstawy gospodarowania. O poziomie zagrożeń świadczy chociażby zwiększenie ustawowego progu wymiaru kary, grożącej za wyrządzenie szkody w stosunku do mienia znacznej wartości w art. 294 § 1 k.k., co znajduje zastosowanie do przestępstw z art. 278 § 1 i 2, 284 § 1 i 2, 286 § 1 i 287 § 1 k.k. Nie można ignorować faktu, że pojęcie mienia użytego w nazwie rozdziału XXXV k.k., jest rozumiane niezwykle szeroko w płaszczyźnie kodeksu cywilnego, a do którego kodeks karny w tej części się odwołuje, zaś obrót gospodarczy w szerokim stopniu bazuje na różnych decyzjach majątkowych, znajdujących oparcie w rozwiązaniach cywilnoprawnych. W niektórych przypadkach sankcje cywilne wobec kontrahenta nie stanowią wystarczającej gwarancji skutecznej ochrony obrotu gospodarczego, stąd też sięgnąć należy po rozwiązania karnoprawne. Umieszczenie przepisów o oszustwie, przywłaszczeniu czy kradzieży poza rozdziałem XXXVI k.k. zważywszy na to, że dopuścić się ich może każdy (podmiot powszechny), gwarantuje uzupełnienie ochrony tego obrotu. O gospodarczym charakterze przestępstw przeciwko mieniu, decydować powinna też częstotliwość naruszania tych norm w działalności gospodarczej. W każdej z dostępnych statystyk przestępczości potwierdza się ich nagminność, co w odniesieniu do oszustw, przywłaszczeń a nawet kradzieży energii, doprowadziło do statystycznych kategorii przestępstw popełnionych w związku z działalnością gospodarczą¹⁵.

3. Relacje pomiędzy przestępstwem gospodarczym a przedmiotem ochrony rozdziału XXXV k.k.

Mienie stanowi podstawową wartość społeczną, pozwala ono człowiekowi na samorealizację i rozwój, a także na ekonomiczną podstawę funkcjonowania państwa¹⁶. Z perspektywy historycznej możemy dostrzec pewne powiązania powstałe między przestępstwami

¹⁵ Np. statystyka policji

¹⁶ B. Banaszkiwicz, *Konstytucyjne prawo do własności [w:] Konstytucyjne podstawy systemu prawa*, M. Wyrzykowski (red.) Warszawa 2001, s. 32.

gospodarczymi a przestępstwami przeciwko mieniu. Polegały one na różnej klasyfikacji czynów, uznawanych w odpowiednich rozdziałach kodeksów karnych raz za gospodarcze, innym razem za typowe przestępstwa przeciwko mieniu. Motywowane to było rzecz jasna względami ustrojowymi, oraz charakterem lansowanej aktualnie polityki gospodarczej. Potwierdza to założenie, że podejście do klasyfikowania przestępstw gospodarczych w przeszłości bywało dosyć różnorodne. Sięgając do rozwiązań kodeksu karnego z 1932 r., nie znajdziemy w nim rozdziału poświęconego przestępstwom gospodarczym. Zamiast tego występował rozdział noszący tytuł - przestępstwa na szkodę wierzycieli. Zgromadzono w nim większość obecnych przestępstw uznawanych za gospodarcze. Z kolei wśród przestępstw przeciwko mieniu znalazła się lichwa i nadużycie zaufania włączone obecnie do rozdziału XXXVI k.k., którym przypisywano wtedy funkcję ochrony ogólnych interesów majątkowych społeczeństwa. Kolejny z kodeksów karnych z 1969 r., po raz pierwszy wprowadził do obiegu nazwę „przestępstwa gospodarcze” w ówczesnym rozdziale XXX. Gwarantowały one uprzywilejowaną ochronę własności społecznej, tworząc przepisy które zważywszy na obecną zmianę ustroju społeczno-gospodarczego całkowicie utraciły swoje znaczenie. Podejście twórców obecnego kodeksu w pewnej części było kontynuacją rozwiązań przyjętych w poprzednim kodeksie, na co wskazuje włączenie do przestępstw przeciwko mieniu nadużycia zaufania oraz lichwy. Dopiero teraz obydwie te przepisy weszły na trwałe do zbioru przestępstw gospodarczych.

W chwili obecnej uwzględniając podstawowe znaczenie mienia jako substancji niezbędnej dla prawidłowej egzystencji stosunków gospodarczych, nie można ignorować związku części przepisów rozdziału XXXV, z fundamentami ochrony obrotu gospodarczego. Same bowiem przepisy rozdziału XXXVI k.k. nie są w pełni zdolne zablokować naporu dokuczliwych w aspekcie grożących strat majątkowych, masowo pojawiających się oszustw czy skali sprzeniewierzeń składników majątkowych, przeznaczonych w formie kredytu dla przedsiębiorców (leasing, zakup kredytowy lub dzierżawa). Stąd też koniecznym elementem kodeksowej ochrony procesów gospodarowania sensu largo, jest sięgnięcie po inne dostępne instrumenty. Zamachy na prawidłowość cywilnoprawnych regulacji stosunków majątkowych, przybierają formę najbardziej dolegliwą, bowiem prowadzą do bezpośredniego wyprowadzania wartościowych składników majątkowych. W porównaniu do zawiłych częstokroć

przepisów rozdziału XXXVI k.k. utrudniających szerokie ich stosowanie, przepisy o ochronie mienia skonstruowane zostały w formie bardziej przejrzystej. Łatwiej przyjdzie nam procesowo udowodnić oszustwo bądź sprzeniewierzenie, niż wykazać związek przyczynowy występujący pomiędzy nadużyciem zaufania, a wynikłą stąd szkodą dla przedsiębiorstwa lub oszukańcze bankructwo.

Czyny zabronione z rozdziału XXXV k.k., nie różnicują stopnia ochrony mienia z punktu widzenia podmiotu pokrzywdzonego. Nie mając jako pierwotnego przedmiotu ochrony działalności gospodarczej, a przez to nie zawężając go, zdolne są wspierać główny ciężar wysiłków podejmowanych w tym kierunku. Każda jednostka organizacyjna uczestnicząca w obrocie posiada więc równe szanse zabezpieczenia swoich interesów. Co warte podkreślenia, zapewniają również ochronę przed ingerencją przemocy, której motywem jest sam fakt prowadzenia działalności gospodarczej i to w szerokiej postaci. Odpowiedni przepis obejmuje karanie przemocy wymierzonej w stronę osoby, rzeczy lub majątku (w tym prawa majątkowe). Ten z kolei aspekt gwarantuje realizację ochrony wolnej konkurencji pomiędzy przedsiębiorcami, będącej podstawowym założeniem gospodarki wolnorynkowej, zapewnionej przez ustawodawcę. Podstawowa reguła taka jak uczciwość wobec drugiej strony podczas przygotowywania i realizacji zobowiązań gospodarczych, znajduje normę sankcjonującą w przepisie typizującym klasyczne oszustwo. Zapewnia to ochronę przed bezkarnością wydania dyspozycji majątkowej, poprzedzonej świadomym wprowadzeniem w błąd kontrahenta.

Element zaufania, tak często podkreślany w definicji przestępstw gospodarczych (O. Górniok), uwidacznia się w przypadku jednego z przestępstw przeciwko mieniu, którym jest sprzeniewierzenie. Choć sam w sobie nie stanowi on elementu konstytutywnego każdego przestępstwa gospodarczego, to jednak w znacznym stopniu wpływa na podejmowane decyzje gospodarcze, przesądzające o czasowym przesunięciu składników majątkowych. W doktrynie zauważa się, że choć przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu udzielają ochrony dobrom prawnym w postaci prawidłowego obrotu gospodarczego, to nie można nie zauważyć, że karalne zachowanie sprawców tych przestępstw sprowadza się w istocie do zamachu na mienie pokrzywdzonego, w konsekwencji prowadzi więc do wyrządzenia szkody majątkowej¹⁷.

¹⁷ R. Zawłocki (red.), *System prawa karnego T-9*, Warszawa 2011, s. 26.

Faktycznie jest to zamach na bezpieczeństwo obrotu gospodarczego pod postacią zamachu na mienie. W konkluzji trzeba zgodzić się, iż karnoprawna ochrona mienia odnosi się również w formie pośredniej do obrotu gospodarczego i finansowego, albowiem przedmiotem tych stosunków jest właśnie mienie. W świetle przedstawionych uwag nie można negować faktu, że w procesie zwalczania przestępstw gospodarczych to przepisy rozdziału XXXV k.k. stanowią podstawowe narzędzie chroniące stosunki ekonomiczne¹⁸.

4. Oszustwo klasyczne

Oszustwo, co potwierdza praktyka, to najczęściej występujące przestępstwo przeciwko mieniu z którym spotykamy się w działalności gospodarczej. Przynosi ono pokrzywdzonym najbardziej odczuwalne i wymierne straty. W okresie przedwojennym pojawiła się uwaga, że choć oszustwo jest przestępstwem przeciwko mieniu, tak naprawdę w swojej istocie silnie zazębia się o stosunki cywilnoprawne¹⁹. Od tego momentu przepis kryminalizujący oszustwo przechodził kolejne ewolucje, skutkiem czego doszło do wyodrębnienia szczególnych przypadków oszustw umieszczonych w rozdziale XXXVI k.k., pod nazwą oszustwa kredytowego (art. 297 k.k.) i ubezpieczeniowego (art. 298 k.k.). Oszustwo z uwagi na swoją specyfikę traktowane bywa jako przestępstwo gospodarcze, pomimo tego że okazja do jego popełnienia możliwa jest także poza obrotem gospodarczym²⁰. Dla przykładu, w Niemczech w obszarze właściwości sądów powszechnych, znalazły się tradycyjne przestępstwa przeciwko mieniu „jeżeli w danym przypadku orzekanie wymaga specjalistycznej wiedzy gospodarczej”²¹.

Działanie sprawcy oparte zostało w klasycznym oszustwie z art. 286 § 1 k.k. na wykorzystaniu błędu, tzn. na wprowadzeniu drugiej strony w błąd lub wyzyskaniu błędu już istniejącego. To z kolei wymaga wykazania związku owego błędu z niekorzystną decyzją majątkową przedsiębiorcy, będącą skutkiem działania sprawcy. Doświadczenia wyniesione z obserwacji patologicznych zachowań gospodarczych

¹⁸ Ibidem, s. 43.

¹⁹ J. Lipkin, *Oszustwo w świetle k.k. obowiązujących i projektów ustawodawczych (studium dogmatyczno-historyczne)*, Warszawa 1926, s. 1250.

²⁰ G. Kaiser, *Przestępczość gospodarcza: zjawisko i zapobieganie w RFN*, Nowe Prawo 1989, Nr 2-3, s. 181.

²¹ O. Górniok, *Koncepcja przestępstw gospodarczych ...*, s. 181.

dostarczają przykładów świadczących, że do tego celu wykorzystuje się wiele sytuacji typowych dla charakteru działalności gospodarczej. Cel ten bywa osiągany przez ukrywanie złej kondycji finansowej w drodze tzw. zachowań pozytywnych. Sprowadzają się one do podejmowania działań, obliczonych na niedojście do wiadomości pokrzywdzonego zdarzeń i faktów, które bez tych posunięć maskujących musiałyby zostać przez niego odkryte. Przyjmuje to formę budowania pozorów wywiązywania się ze zobowiązania wobec drugiej strony. Podstępne zabiegi występują najczęściej obok okoliczności prawdziwych, ale równie dobrze mogą obejmować zatajanie pewnych istotnych okoliczności²². W doktrynie i orzecznictwie zwraca się uwagę na to, że oszustwa w obrocie gospodarczym, często wspomagane są wykorzystywaniem fałszywych dokumentów, jako podstawowego sposobu wprowadzenia w błąd²³.

Charakterystycznym zagadnieniem na które zwrócono uwagę w ostatnim czasie, jest klasyfikowanie usług świadczonych przez przedsiębiorcę jako niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Za sprawą jedynego jak dotąd orzeczenia twierdzono, że usługi nie mogą być traktowane jako substytut mienia, a w konkluzji świadczenie usług transportowych nie stanowi niekorzystnego rozporządzenia mieniem i nie może zostać objęte zakresem przedmiotowym art. 286 § 1 k.k.²⁴ Akceptacja tego poglądu prowadziłaby do istotnych zakłóceń w działalności całych sektorów usług, zawodowo świadczonych przez przedsiębiorców. Jednak nie znalazło ono aprobaty w późniejszych judykatach, w których przyjęto odmienny punkt widzenia²⁵. Specyfika obrotu gospodarczego skierowała uwagę zainteresowanych na istotne problemy związane z ustaleniem przedmiotu ochrony przepisu kryminalizującego oszustwo klasyczne. Przepis art. 286 § 1 k.k. jest również podstawowym instrumentem zapobiegania przestępstwom pojawiającym się w sektorze bankowym, zwalczanie masowo

²² Wyrok SA Kraków z 20. 11. 2011 r., II Aka 145/11, OSN Prok. i Pr. 2012, nr 5, poz. 24.

²³ J. Karaźniewicz, *Art. 286 i 297 k.k. jako instrumenty zwalczania oszustw kredytowych*, *Studia Prawnoustrojowe* 2009, s. 323 i n.; wyrok SN z 27. 03. 1971 r., III KR 220/70, OSNKW 1971, nr 7-8, poz. 14; wyrok SN z 5. 01. 2006 r. WA 35/05, OSN Prok. i Pr. 2006, nr 6, poz. 11; wyrok SA Wrocław z 3. 09. 2009 r., II Aka 105/09, Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego Wrocław 2010, nr 4, poz. 20.

²⁴ Wyrok SA Lublin z 11. 07. 2000 r., II Aka 101/00, OSN Prok. i Pr. 2001, nr 9, poz. 19.

²⁵ Wyrok SN z 19. 07. 2006 r., III K 19/06, Lex nr 193064.

pojawiających się wyłudzeń kredytów bez jego udziału byłoby w praktyce niewykonalne.

Przepis kryminalizujący oszustwo klasyczne nie przyznaje szczególnej ochrony przedsiębiorcom, gwarantując równe wszystkim zasady korzystania z jego rozwiązań. Trzeba jednak zwrócić uwagę, że obrót gospodarczy tworzy znamienne dla jego uczestników procedury formalne i nieformalne, stąd też warunkiem wykorzystania art. 286 § 1 k.k. jest ich uwzględnienie. W porównaniu do zwykłego oszustwa, przy oszustwie o podłożu gospodarczym uwzględnia się sporo elementów wartościujących, takich jak istnienie zadłużenia na określonej przestrzeni czasowej, uzależniania płatności od wpływu środków od innych kontrahentów (dotyczy stosowanej w obrocie gospodarczym tzw. sprzedaży na wydłużony termin płatności), spełnianie jedynie części wymaganego świadczenia. Wiele oszustw gospodarczych wkomponowanych jest w legalną działalność przedsiębiorców, stanowiąc nieduży procent negatywnych zachowań. W innych przypadkach gdy dotyczy to przedsiębiorstw założonych jedynie w celu popełnienia przy ich udziale przestępstw, oszustwo jest głównym narzędziem osiągnięcia zysku. Rozwój współczesnych technik komunikowania się oraz form zawierania umów, zwłaszcza drogą elektroniczną, tworzy wiele okazji sprzyjających popełnianiu oszustw w działalności gospodarczej. Relacje pomiędzy naturą działalności gospodarczej a kodeksową ochroną mienia, choćby z tego względu będą się pogłębiać, nadając oszustwom charakter przestępstwa coraz silniej związanego z obrotem gospodarczym.

5. Przywłaszczenie w postaci sprzeniewierzenia

Drugim w kolejności wśród najczęściej popełnianych przestępstw przeciwko mieniu, wykazujących związek z obrotem gospodarczym, jest przywłaszczenie w formie sprzeniewierzenia, które stanowi kwalifikowaną postać tego przestępstwa. Sprzeniewierzenie z art. 284 § 2 k.k. jest przejawem nadużycia zaufania, nawiązanego pomiędzy właścicielem rzeczy a jej czasowym dysponentem. Może ono dotyczyć wszelkich relacji, nie tylko występujących w obrocie gospodarczym, w praktyce jednak spory odsetek dotyczy właśnie relacji typowo gospodarczych. Przywłaszczenie rzeczy lub prawa majątkowego w typie podstawowym teoretycznie także jest możliwe, lecz jego związek z obrotem gospodarczym jest już dużo bardziej luźny.

Działalność gospodarcza dla zapewnienia przejrzystości nawiązywanych relacji, nakłada wymóg przestrzegania formy pisemnej, dla przekazywania władztwa nad rzeczą przez określony w umowie czas. Dostyc powszechnie wykorzystują go przedsiębiorcy, przekazujący swoim pracownikom określone składniki majątkowe, wykorzystywane do wykonywania zleconych zadań. Przedstawiciele handlowi obsługujący sieć kontrahentów przedsiębiorstwa posiadają pisemne pełnomocnictwa do odbioru gotówki, za dostarczony przez przedsiębiorstwo towar bądź świadczone usługi. Przekazanie uprawnień w tym obszarze związane jest właśnie ze wspomnianą oznaką zaufania.

W relacjach pomiędzy wspólnikami spółek osobowych, szczególnie spółki cywilnej, dla ochrony składników majątku wspólnego wykorzystany zostaje przepis o sprzeniewierzeniu. Majątek ten jest majątkiem odłączonym od osobistych majątków każdego ze wspólników. Orzecznictwo dopuszcza możliwość przywłaszczenia przez wspólnika takiego majątku, jest to także możliwe w odniesieniu do majątku spółki z o.o.²⁶ Sąd wykluczył natomiast możliwość przywłaszczenia przez wspólnika przychodów z rzeczy wspólnej, jeśli przeznaczono je na finansowanie wydatków związanych z utrzymaniem substancji majątkowej spółki²⁷. W przeszłości sposób oceny takich przypadków umożliwiał przyjęcie kradzieży mienia wspólnego przez jednego ze wspólników, jednak obecnie możliwość taka została wyłączona na rzecz przyjęcia koncepcji sprzeniewierzenia²⁸.

Na gospodarczy charakter przestępstwa sprzeniewierzenia wskazuje wiele orzeczeń wydanych w ostatnim okresie czasu, w związku z zawartymi umowami kredytów czy leasingu. Już początkiem lat 90-tych gdy budowano fundamenty pod stabilną gospodarkę rynkową, zaczęto stosować przewłaszczenie na zabezpieczenie, jako rzeczową formę zabezpieczenia zwrotności udzielonego kredytu. Ta forma najszybciej zyskała uznanie w profesjonalnym obrocie gospodarczym, a obecnie w obrocie konsumenckim. Umowa realizuje powiernicze przeniesienie własności, polegające na zabezpieczeniu wierzytelności w drodze przeniesienia na wierzyciela prawa własności rzeczy ruchomej,

²⁶ Wyrok SN z 3. 12. 1920 r., 1794/1920, Zb. O. 1920, poz. 93; wyrok SN z 9. 05. 1927 r., II K 543/27, Zb. O. 1927, nr 1, poz. 60; uchwała SN z 20. 05. 1993 r., I KZP 10/93, OSNKW 1993, nr 7-8, poz. 41.

²⁷ Wyrok SA Katowice z 19. 01. 2012 r., II Aka 535/11, Lex nr 1171013.

²⁸ Z. Kukula, *Majątek spółki cywilnej jako przedmiot prawno karnej ochrony*, Przegląd Sądowy 2005, nr 9, s. 83-84.

z jednoczesnym ustanowieniem zobowiązania wierzyciela, do korzystania przez dłużnika z prawa własności w granicach ustalonych przez strony. Zbycie przewłaszczonej ruchomości uznawane jest więc za przestępstwo sprzeniewierzenia²⁹. Modyfikacją przewłaszczenia stosowaną wyłącznie w działalności gospodarczej jest przypadek dopuszczenia do sprzedaży przez kredytobiorcę jakiejś partii towarów, z obowiązkiem zastąpienia ich nową partią. Sprzedaż tej substancji i rozdysponowanie należnościami banku z tego tytułu, pozwala uznać takie postępowanie za odmianę sprzeniewierzenia. Wyrażając zgodę na sprzedaż części towarów, wierzyciel nie tracił jednocześnie prawa do otrzymania należności za swoje mienie³⁰. W ten sam sposób traktowane jest zbycie rzeczy obciążonej zastawem. Odrębną kategorię stanowią umowy leasingowe zawierane pomiędzy przedsiębiorcami, one również korzystają z ochrony art. 284 § 2 k.k., niezależnie od przepisów pozakarnych. Ich związek z obrotem gospodarczym wynika z ogólnego kontekstu sytuacyjnego oraz faktu, że działalność leasingowa jest podstawową formą działalności sporego segmentu gospodarki. Analizując orzecznictwo zauważa się, iż rozstrzygnięcia w kwestii sprzeniewierzenia przedmiotu umów leasingu, coraz częściej zaznaczały swoją obecność w dorobku judykatury³¹. Potwierdzeniem słuszności przyjętego założenia o gospodarczym charakterze przestępstwa przywłaszczenia w postaci kwalifikowanej, jest także dopuszczenie przez sąd możliwości zbiegu przestępstw sprzeniewierzenia z nadużyciem zaufania z art. 296 k.k., przy czym jest to zbieg rzeczywisty³².

6. Kradzieże

Kradzież jako typowe przestępstwo kryminalne, może zostać uznane za gospodarcze w niewielu sytuacjach. Decydować będzie o tym nagminność występowania takich przypadków oraz duże ich natężenie w przedziale czasowym. Taka diagnoza gospodarczego charakteru kradzieży, pozostaje pod wpływem dwuzakresowej definicji przestępstw

²⁹ Wyrok SA Poznań z 22. 06. 1995 r., II Akc 179/95, Prawo Gospodarcze 1996, nr 1, poz. 48.

³⁰ Wyrok SN z 18.06.2008 r., III KK 40/08, Lex nr 438425.

³¹ Wyrok SA z 9.01.2013 r., II Aka 446/12, Lex nr 1280023; wyrok SA Kraków z 30.09.1998 r., II Aka 190/98, KZS 1998, nr 10, poz. 27; wyrok SA Katowice z 16.05.2013 r., II Aka 124/13, Lex nr 1378230; wyrok SA Wrocław z 22.02.2012 r., II Aka 30/12, Lex nr 1120041.

³² Wyrok SA Warszawa z 24.04.2013 r., II Aka 116/13, Lex nr 1314907.

gospodarczych K. Tiedemanna, który za przestępstwa gospodarcze uznaje przestępstwa o charakterze majątkowym, jeśli przybierają one charakter masowy. Na temat kradzieży i jej związków z obrotem gospodarczym wypowiedział się niedawno sąd apelacyjny, trafnie oddając istotę zależności pomiędzy nimi: *Czyny oskarżonych wyrządziły znaczną szkodę w majątku podmiotów życia gospodarczego. Nie ma powodów by mienie tych podmiotów chronić mniej niż mienie osób fizycznych, jak to kiedyś praktykowano w stosunku do mienia społecznego (...). Mienie firm jest często mieniem konkretnego człowieka, a majątek firmy jest gwarancją płatności jej pracowników oraz kooperantów, zatem decyduje o możliwościach życiowych tych ludzi i ich rodzin. Kradnąc ten majątek pozbawia się pieniędzy konkretnych ludzi, czasem nawet środków do życia*³³. Zaznaczono tu wyraźnie gospodarczy charakter kradzieży, jeśli dokonują jej pracownicy, a skutki mogą być odczuwalne i dotkliwe dla przedsiębiorstw, powodując też inne szkodliwe następstwa.

Pewnym novum jest kradzież energii elektrycznej, której związek z obrotem gospodarczym wynika z ustawy prawo energetyczne z 10 kwietnia 1997 r.³⁴ Praktyka przedsiębiorstw produkujących energię potwierdza nagminność występowania przypadków kradzieży energii elektrycznej, zwanej w terminologii specjalistycznej nielegalnym poborem. Działalność gospodarcza polegająca na wytwarzaniu energii jest działalnością regulowaną, zastrzeżoną wyłącznie dla przedsiębiorstw. Dostarczanie energii w oparciu o art. 5 ust. 1 tej ustawy, możliwe jest na podstawie podpisanej umowy sprzedaży, której stroną może być nie tylko przedsiębiorca. Należy zwrócić uwagę na możliwość zmiany prawnie karnej oceny kradzieży energii, na kwalifikację oszustwa. Nastąpi to w ocenie sądu w razie istnienia ważnej umowy sprzedaży energii, podczas której odbiorca zakłócając pracę układu pomiarowo-rozliczeniowego, wprowadza w błąd sprzedawcę co do rzeczywistej wartości pobranej energii³⁵.

Przykładem kradzieży których skutki prowadzą do poważnych zakłóceń w funkcjonowaniu przedsiębiorstw, są kradzieże infrastruktury kolejowej. Zdolne są one ze względu na swój zasięg generować oprócz wysokich strat, zakłócenie normalnej działalności gospodarczej. Innym przykładem potwierdzającym gospodarczy charakter przestępstwa

³³ Wyrok SA Kraków z 17. 12. 2009 r., II Aka 225/09, KZS 2010, nr 4, poz. 25.

³⁴ Tekst jedn. Dz. U. nr 89, poz. 625 z 2006 r. z późn. zm.

³⁵ Postanowienie SN z 9. 01. 2010 r., IV KK 73/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 93.

kradzieży są nasilające się w rejonie kopalń śląskich, kradzieże węgla transportowanego koleją. Zajmują się tym zorganizowane grupy, a straty przedsiębiorstw stają się z tego powodu coraz bardziej odczuwalne.

7. Wymuszenie rozbójnicze

Na związek z obrotem gospodarczym wykazuje treść kolejnego przepisu rozdziału XXXV k.k. – art. 282 k.k.³⁶ Choć jest to typowe przestępstwo kryminalne, to jednak z wyraźnej woli ustawodawcy obejmuje zakresem swojego oddziaływania także działalność gospodarczą, zapewnia poszanowanie konstytucyjnej zasady wolności prowadzenia działalności gospodarczej, wyrażonej w art. 65 Konstytucji RP. Spośród omawianych dotychczas rodzajów przestępstw, jest to jedyne przestępstwo, w którym pojawia się element przemocy jako ustawowe znamię czynu, a jak wiadomo cechą przestępstw gospodarczych jest właśnie brak elementów przemocy. Rozwiązanie to nie istniało we wcześniejszych kodeksach. Umiejscowienie art. 282 k.k. w rozdziale XXXV k.k. i jego związek z obrotem gospodarczym, wynika z posłużenia się w tekście zwrotem „działalność gospodarcza”. Nie zmienia to jednak faktu że jest to przestępstwo przeciwko mieniu, skoro postawiono wymóg działania sprawcy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Stosowana przez niego przemoc lub poważna groźba, zmierza do zaprzestania przez ofiarę prowadzenia działalności gospodarczej. Adresatami przepisu są przedsiębiorcy prowadzący legalną działalność gospodarczą. Gdyby w treści przepisu zabrakło zapisu o działaniu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, czyn taki nie zostałby zaliczony do przestępstw przeciwko mieniu, nawet gdy zachowanie wymierzone jest w działalność gospodarczą. Często zmierza się tą drogą do eliminowania konkurenta. Usunięcie konkurencji a tym samym przejęcie należącego dotychczas do przedsiębiorcy rynku zbytu, prowadzi tak naprawdę do polepszenia ogólnej sytuacji sprawcy przestępstwa. Ze względu na obowiązującą obecnie definicję działalności gospodarczej, art. 282 k.k. znajdzie zastosowanie do każdej formy takiej działalności, zakres ochrony jest tu niezwykle szeroki³⁷.

³⁶ Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, groźbą zamachu na życie lub zdrowie albo gwałtownego zamachu na mienie, doprowadza inną osobę do rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym albo do zaprzestania działalności gospodarczej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

³⁷ B. Michalski [w:] R. Zawłocki, *System prawa karnego. T-9*. Warszawa 2011, s. 169.

W doktrynie przyjmuje się, że doprowadzenie do zaprzestania działalności gospodarczej obejmuje nie tylko całkowite jej zaniechanie, lecz również zaprzestanie jej uprawiania w danych warunkach lub w określony sposób³⁸. Zaprzestanie to również „przerwanie czynności”³⁹. Zachowanie sprawcy przyrównywane do terroryzowania kontrahentów w obrocie gospodarczym, jest oceniane jako wysoce szkodliwe społecznie. Sprawca dąży w ten sposób do wyeliminowania z szerszego czy węższego rynku lokalnego, z konkretnej branży produkcji lub obrotu danym towarem czy usługą w dany sposób⁴⁰. Ze względu na rezultat wykładni językowej określenie „zaprzestanie działalności gospodarczej” nie obejmuje uniemożliwienia jej prowadzenia.

8. Oszustwo komputerowe

Związek oszustwa komputerowego opisanego w art. 287 k.k. z obrotem gospodarczym nie został w sposób całkowity potwierdzony. W doktrynie nadal toczą się dyskusje nad charakterem tego przepisu i jego związkiem z ochroną mienia, pomimo oczywistego faktu że sam przepis znalazł się w rozdziale XXXV k.k. Przedmiotem ochrony jest mienie ale rozumiane szeroko jako ogół praw majątkowych⁴¹, choć spotyka się opinie, że przepis nie zawiera precyzyjnie określonego przedmiotu ochrony⁴². Według innego poglądu, przedmiotem czynności wykonawczej sprawcy są informacje⁴³. Jednakże tym się on różni od przedmiotu ochrony art. 286 § 1 k.k., że chroni przed działaniami oszukańczymi własność, prawa rzeczowe lub obligacyjne, ale wyrażone w postaci zapisu na odpowiednim nośniku informacji. Zamach może pochodzić z zewnątrz, spoza struktur podmiotu gospodarczego ale równie dobrze może być rezultatem działania osób tam zatrudnionych, nie mających uprawnień do korzystania z systemu. Co ważne,

³⁸ M. Filar (red.), E. Pływaczewski, E. Guzik- Makaruk, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 1241.

³⁹ S. Łagodziński, *Przestępstwa rozbójnicze-wybrane zagadnienia*. Prok, i Pr. 1999, nr 11-12, s. 72 i n.

⁴⁰ O. Górniok (red.) *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2002/2003, s. 1176.

⁴¹ M. Kulik [w:] M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 669.

⁴² B. Michalski, *Przestępstwa przeciwko mieniu. Rozdział XXXV k.k. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 220.

⁴³ A. Marek, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 519.

w ustawowym opisie czynu nie postawiono wymogu wyrządzenia rzeczywistej szkody majątkowej⁴⁴.

O postępującym związku oszustwa komputerowego z zapewnieniem bądź uszczelnieniem ochrony obrotu gospodarczego, świadczy przypadek tzw. pharmingu. Polega on na ataku na klientów bankowości internetowej, ingerencji w dane informatyczne w celu osiągnięcia korzyści majątkowej. Jego zwalczanie możliwe jest właściwie przy wykorzystaniu rozwiązań art. 287 § 1 k.k.⁴⁵. O włączeniu omawianego przepisu pomimo wysuwanych wątpliwości w niektórych obszarach, przesądził jednak szybki rozwój technik bezosobowego komunikowania się na odległość, a także całkowite uzależnienie obrotu gospodarczego od funkcjonowania systemów komputerowych. Można z dużym prawdopodobieństwem zakładać, że najbliższe lata potwierdzą słuszność poczynionych uwag.

Zakończenie

Prowadzone rozważania przedstawiły w innym świetle ocenę charakteru i zadań stojących przed niektórymi przepisami rozdziału XXXV k.k. Natura działalności gospodarczej ze względu na swoją złożoność wymusza sięganie po wszystkie możliwe narzędzia, zdadne do zapewnienia efektywnego parawanu ochronnego przed nadużyciami. Przepisy typizujące podstawowe rodzaje przestępstw przeciwko mieniu nadają się, aby wykorzystać je w procesie zwalczania zamachów na majątkowe interesy przedsiębiorców. Zwrócono uwagę na wielokierunkowo prowadzoną protekcję działalności gospodarczej ze strony ustawodawcy. Przepis kryminalizujący oszustwo klasyczne oceniany przez pryzmat dorobku judykatury, wykazuje swoją przydatność do tego celu. Równie ważną funkcję pełni przepis typizujący sprzeniewierzenie, powierzonego na podstawie umowy składnika majątkowego. Gospodarczy charakter przestępstw przeciwko mieniu w omawianym tu zakresie, to rezultat zagrożeń płynących z czynów zabronionych, w stosunku do niezakłóconego przebiegu transakcji gospodarczych, a także wykorzystywanie do ich popełnienia procedur utrwalonych pomiędzy przedsiębiorcami, uniwersalność konkretnego

⁴⁴ Wyrok SA Szczecin z 14. 10. 2008 r., II Aka 120/08, OSA 2010, nr 12, s. 3-20; S. Łagodziński, *Przestępstwa przeciwko mieniu w kodeksie karnym (wybrane zagadnienia)*, Prok. i Pr. 1999, nr 2, s. 7-18.

⁴⁵ A. Kiedrowicz-Wywiół, *Pharming i jego penalizacja*, Prok. i Pr. 2011, nr 6, s. 24 i n.

przepisu prowadząca do zastosowania go w każdej możliwej sytuacji, bez ograniczeń natury podmiotowej, oraz fakt, że ich zakres przedmiotowy nie prowadzi do dublowania się norm prawnych. Przepisy rozdziału XXXV k.k. pełnią rolę uzupełniającą karnoprawne rozwiązania, które zawarte są w przepisach opisujących zdefiniowane obecnie przestępstwa gospodarcze. Można z dużym prawdopodobieństwem założyć, że ich rola w ograniczeniu rozmiarów przestępczości gospodarczej będzie nabierała znaczenia.

Akty prawne

- [1] Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego, Dz. U. nr 126, poz. 615 z 1994 r.
- [2] Ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej Dz. U. nr 172 poz. 1807 z 2004 r., z późn. zm.
- [3] Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. prawo energetyczne, Tekst jedn. Dz. U. nr 89, poz. 625 z 2006 r. z późn. zm.

Wykaz orzeczeń

- [1] Wyrok SN z 3. 12. 1920 r., 1794/1920, Zb. O. 1920, poz. 93; wyrok SN z 9. 05. 1927 r., II K 543/27, Zb. O. 1927, nr 1, poz. 60; uchwała SN z 20. 05. 1993 r., I KZP 10/93, OSNKW 1993, nr 7-8, poz. 41.
- [2] Uchwała SN z 30. 11. 1992 r., III CZP 134/92, OSNCP 1993, nr 5, poz. 79.
- [3] Wyrok SA Poznań z 22. 06. 1995 r., II Akc 179/95, Prawo Gospodarcze 1996, nr 1, poz. 48.
- [4] Wyrok SA Lublin z 11. 07. 2000 r., II Aka 101/00, OSN Prok. i Pr. 2001, nr 9, poz. 19.
- [5] Wyrok SN z 19. 07. 2006 r., III K 19/06, Lex nr 193064.
- [6] Wyrok SN z 18. 06. 2008 r., III KK 40/08, Lex nr 438425.
- [7] Wyrok SA Szczecin z 14. 10. 2008 r., II Aka 120/08, OSA 2010, nr 12, s. 3-20; S. Łagodziński, *Przestępstwa przeciwko mieniu w kodeksie karnym (wybrane zagadnienia)*, Prok. i Pr. 1999, nr 2, s. 7-18.
- [8] Wyrok SA Kraków z 17. 12. 2009 r., II Aka 225/09, KZS 2010, nr 4, poz. 25.

- [9] Postanowienie SN z 9. 01. 2010 r., IV KK 73/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 93.
- [10] Wyrok SA Kraków z 20. 11. 2011 r., II Aka 145/11, OSN Prok. i Pr. 2012, nr 5, poz. 24.
- [11] Wyrok SA Katowice z 19. 01. 2012 r., II Aka 535/11, Lex nr 1171013.
- [12] Postanowienie SN z 26. 09. 2012 r., II KK 234/12, Lex nr 4002260.
- [13] Wyrok SA Warszawa z 24. 04. 2013 r., II Aka 116/13, Lex nr 1314907.
- [14] Wyrok SA z 9. 01. 2013 r., II Aka 446/12, Lex nr 1280023; wyrok SA Kraków z 30. 09. 1998 r., II Aka 190/98, KZS 1998, nr 10, poz. 27; wyrok SA Katowice z 16. 05. 2013 r., II Aka 124/13, Lex nr 1378230; wyrok SA Wrocław z 22. 02. 2012 r., II Aka 30/12, Lex nr 1120041.

Bibliografia

- [1.] Banaszkiwicz B., *Konstytucyjne prawo do własności* [w:] *Konstytucyjne podstawy systemu prawa*, M. Wyrzykowski (red.) Warszawa 2001, s. 32.
- [2.] Delmas-Marty M., *Droit penal affaires. Partie General. Politique penal*, Universitaires de France, Paryż 1973.
- [3.] Filar M. (red.), E. Pływaczewski, E. Guzik- Makaruk, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2001, s. 1241.
- [4.] Górniok O., (red.) *Kodeks karny. Komentarz*, Gdańsk 2002/2003, s. 1176.
- [5.] Górniok O., *Koncepcja przestępstw gospodarczych w doktrynie niemieckiej a polityka kryminalna*, Państwo i Prawo 1993, nr 1.
- [6.] Górniok, *Przestępczość gospodarcze i jej zwalczanie*, Warszawa 1994, s. 57-58.
- [7.] K. Buchała, A. Zoll, *Polskie prawo karne*, Warszawa 1997.
- [8.] Kaiser G., *Przestępczość gospodarcza: zjawisko i zapobieganie w RFN*, Nowe Prawo 1989, Nr 2-3, s. 181.
- [9.] Karaźniewicz J., *Art. 286 i 297 k.k. jako instrumenty zwalczania oszustw kredytowych*, Studia Prawnoustrojowe 2009, s. 323 i n.; wyrok SN z 27. 03. 1971 r., III KR 220/70, OSNKW 1971, nr 7-8,

- poz. 14; wyrok SN z 5. 01. 2006 r. WA 35/05, OSN Prok. i Pr. 2006, nr 6, poz. 11; wyrok SA Wrocław z 3. 09. 2009 r., II Aka 105/09, Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego Wrocław 2010, nr 4, poz. 20.
- [10.] Kiedrowicz-Wywiół A., *Pharming i jego penalizacja*, Prok. i Pr. 2011, nr 6, s. 24 i n.
- [11.] Kukula Z., *Majątek spółki cywilnej jako przedmiot prawno karnej ochrony*, Przegląd Sądowy 2005, nr 9, s. 83-84.
- [12.] Kulik M.,[w:] M. Mozgawa, *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 669.
- [13.] Lipkin J., *Oszustwo w świetle k.k. obowiązujących i projektów ustawodawczych (studium dogmatyczno-historyczne)*, Warszawa 1926, s. 1250.
- [14.] Łagodziński S., *Przestępstwa rozbójnicze-wybrane zagadnienia*. Prok. i Pr. 1999, nr 11-12, s. 72 i n.
- [15.] Marek A., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2006, s. 519.
- [16.] Michalski B., *Przestępstwa przeciwko mieniu. Rozdział XXXV k.k. Komentarz*, Warszawa 1999, s. 220.
- [17.] Michalski B.[w:] R. Zawłocki, *System prawa karnego. T-9*. Warszawa 2011, s. 169.
- [18.] Pracki H., *Przestępstwa gospodarcze w nowym kodeksie karnym [w:] Nowa kodyfikacja karna, Krótkie komentarze. Z 15*, Warszawa 1998, s. 131 i n.
- [19.] R. Zawłocki, *Przestępstwa przeciwko wierzycielom w polskim prawie karnym*, Sopot 2007.
- [20.] Siemaszko A., *Przestępczość gospodarcza – doświadczenia europejskie i amerykańskie*, Warszawa 1991, s. 13.
- [21.] Tiedemann K., *Erscheinungsformen der Wirtschaftskriminalität Und Möglichkeiten ihrer Strafrechtlichen Bekämpfung [w:] Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft*, 1976, Z-1, t.88.
- [22.] Zawłocki R., (red.), *System prawa karnego T-9*, Warszawa 2011, s. 26.
- [23.] Zawłocki R., *Podstawy odpowiedzialności karnej za przestępstwa gospodarcze*, Warszawa 2004, s. 55 i n.
- [24.] Zawłocki R., *Prawo karne gospodarcze*. Warszawa 2005, s. 58; J. Skorupka, *Prawo karne gospodarcze. Zarys wykładu*, Warszawa

2005, s. 15; O. Górniok, *Prawo karne gospodarcze. Komentarz*, Toruń 1997, s. 9; K. Stępień, *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu*, Toruń 2001.

[25.] Żółtek S., *Prawo karne gospodarcze w aspekcie zasady subsydiarności*, Warszawa 2009

ECONOMIC NATURE OF CERTAIN OFFENSES AGAINST PROPERTY

Summary

The publication concerns the evaluation of certain crimes against property, contained in Chapter XXXV of the Criminal Code, in the context of their relationship with the protection of economic activity in the broad sense. The author highlights the need to seal the effectiveness of this protection regulations, whose primary task is to protect the property, regardless of the scope of that protection. The paper discusses selected provisions that most fully realize the protection of property interests of economic enterprises and indicates the reasons for the recognition of these provisions as having a significant relationship with business transactions.

Key words: *economic crime, protection of property, fraud, economic turnover, theft*